РОЗДІЛ IV

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. КРИМІНОЛОГІЯ

УДК: 343.91-054.6 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2021-77-4-134-142>

Чхеїдзе Гела Мурманович,

аспірант

(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2267-6349>

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІДНОСНО ІНОЗЕМЦІВ, ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті надано характеристику міграційних процесів, які істотно впливають на злочинність, окреслено сучасний стан і головні тенденції цього явища. Розглянуто комплекс питань щодо етіологічних і феноменологічних особливостей та закономірностей учинення кримінальних правопорушень відносно іноземців в Україні; вивчення природи, тенденцій та особливостей віктимізації і віктимності іноземців; запобігання таким протиправним діям. Висвітлено низку питань теоретичного й практичного характеру, пов'язаних із розробкою організаційно-правових заходів боротьби зі злочинністю відносно іноземців. Констатовано, що особливість процесу віктимізації іноземців зумовлена специфікою статусу нелегального / легального мігранта; категорія нелегальних мігрантів найбільш віктимізована, бо процеси особистої віктимізації тут опосередковуються паралельними процесами «державної» віктимізації та віктимізації, що «нав'язується», які разом з указаними чинниками визначають специфіку процесу індивідуальної і групової віктимізації.

Ключові слова: іноземець; кримінальне правопорушення; запобігання; віктимологічні заходи запобігання.

Постановка проблеми. Прискорення процесу європейської інтеграції України потребує впровадження у правоохоронну практику визнаних світовим співтовариством стандартів захисту прав і свобод людини. Демократичні перетворення в Україні є невід'ємними від гуманізації соціальних відносин, адже людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Під впливом глобалізації світової економіки й науково-технічного прогресу, взаємопроникнення різних соціальних груп у всьому світі відбувається поступова, але така, що набирає силу зміни системи цінностей, особових і громадських орієнтирів, деформація соціальних структур і культурної ментальності. Як наслідок, у суспільстві формуються різні протестні явища й процеси.

До того ж бурхливий розвиток світових процесів глобалізації став однією з головних характеристик ХХІ ст. Проявом цих процесів, пов'язаним із людським ресурсом, є переміщення населення, зокрема міждержавне та міжконтинентальне. Однак загалом позитивні та суспільно корисні за своєю сутністю наслідки глобалізації водночас мають певну криміногенність. У площині кримінологічної безпеки держав у цьому разі йдеться

про вплив зовнішніх міграційних процесів на стан і структуру злочинності, а саме «підживлення» її кримінальними правопорушеннями, що вчиняються мігрантами, та урізноманітнення складу злочинців тих держав, які приймають мігрантів, за ознакою громадянства. Крім того, країни, що не перебувають за «завісою» та відкриті до прийняття мігрантів з інших держав, так чи інакше відчувають на собі наслідки діяльності транскордонної організованої злочинності [1, с. 229].

Прагнення держави запровадити в життя основні принципи цілеспрямованого розвитку і функціонування суспільства, гарантом яких є Конституція України, стикається з численними проблемами сучасного суспільства, у якому відображено всі державні перетворення останніх років, наслідки яких посилили процеси масової десоціалізації, соціальне розшарування та зміни ціннісних орієнтацій громадян. Невизначеність положення іноземців, відсутність стійкої шкали ціннісних орієнтирів, зниження в багатьох соціального статусу через втрату роботи призводить до нагромадження негативної соціальної енергії, до деструктивних тенденцій у розвитку суспільства.

Так, аналіз стану безпеки й правопорядку в Україні за 2021 рік засвідчив, що негативні процеси, які відбувалися останніми роками, не тільки збереглися, а й дещо посилилися. Відповідно до статистичної звітності Міністерства внутрішніх справ України, протягом 2011–2020 рр. в Україні наявне стабільне сальдо зовнішньої міграції, яке в сукупності за останні десять років становить майже 194 тис. осіб, незважаючи на достатньо високі показники еміграції з України. Такий факт лише підтверджує активне включення нашої держави до процесів міждержавного переміщення людей. Ужиті правоохоронними та іншими державними органами заходи не дали можливості нейтралізувати основні дестабілізаційні фактори, що обумовлюють напруженість і подальше ускладнення безпекової ситуації в державі. Війна на Сході України, а також інші соціальні чинники зумовили масштабний процес внутрішньої міграції. Загальна кількість переселенців в Україні станом на грудень 2020 року становила майже 2,3 млн осіб [2]. При цьому питання їх облаштування, зайнятості, розв'язання соціально-побутових проблем належним чином не вирішені. За даними Міжнародної організації з міграції, тільки близько 43 % внутрішньо переміщених осіб отримують регулярні доходи від заробітної плати, ще 18 % мають часткову зайнятість. Крім того, значна частина населення, зокрема працездатного, змушена шукати роботу за кордоном: у 2020 році Державна міграційна служба України виявила 6,7 тис. нелегалів [3]. Усі ці процеси зумовили зростання кількості кримінальних правопорушень відносно іноземців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти поведінки жертви злочинів, її правового захисту, заходи віктимологічного запобігання висвітлювали представники української (О. М. Бандурка, В. В. Голіна, Б. М. Головін, О. М. Джу́жа, А. П. Закалюк, Т. В. Корнякова, О. Г. Кулик, О. М. Литвинов, В. С. Мінська, Є. С. Назимко, М. В. Сенаторов, В. О. Туляков, В. Є. Христенко), радянської (Ю. М. Антонян, М. М. Бабаєв, Т. В. Варчук, К. В. Вишневецький, А. І. Долгова, В. І. Задорожний, В. Є. Квашис, Д. В. Рівман, В. Я. Рибальська, В. І. Полубинський, В. С. Устинов, Л. В. Франк), західноєвропейської (М. Вольфганг, Р. Гассер, І. Маттес, Х. Нагель, Б. Станков, А. Фаттах, Б. Холист, Г. Шнайдер) віктимологічних наукових шкіл. Вагомий науковий вклад таких учених у розроблення зазначеної проблематики є беззаперечним, проте їх дослідження об'єктивно обмежувалися попередніми періодами розвитку законодавства, а тому не повною мірою враховують та не завжди відповідають потребам безпекової ситуації в країні й правозастосовної практики. Низка питань визначення характеру та змісту запобігання кримінальним правопорушенням відносно такої категорії осіб в Україні залишається нерозв'язаною, а в практиці боротьби зі злочинністю не сформовано цілісного уявлення про специфічні напрями комплексного використання правоохоронними органами засобів та заходів віктимологічного характеру.

Метою статі є наукове дослідження та обґрунтування, теоретичне узагальнення і розв'язання комплексної науково-прикладної задачі запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців в Україні за допомогою віктимологічних засобів, а також формулювання пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства та практики його застосування.

Виклад основного матеріалу. Кримінальна політика сучасної України спрямована на захист від кримінальних правопорушень кожної людини, що знаходиться на її території, однаковою мірою як громадян своєї країни, так й іноземців без будь-якого обмеження прав останніх. Аналіз чинного законодавства також свідчить про те, що значимість і характер настання юридичних наслідків для всіх осіб, порушених кримінально-правовим деліктом, практично не залежить від соціально-правового статусу потерпілого, у тому числі від його громадянства.

Згідно зі ст. 92 Конституції України [4], виключно законами України визначається статус іноземців та осіб без громадянства, які користуються всіма правами і свободами, а також несуть обов'язки, установлені Конституцією, законами й міжнародними договорами України. Викладене не означає, що, знаходячись незаконно на території країни, іноземці взагалі не володіють будь-якими правами і свободами, а свідчить лише про неможливість або труднощі реалізації деяких прав та свобод. Наприклад, коли іноземець-нелегал, ставши жертвою кримінального правопорушення, але будучи депортованим, позбавляється можливості повною мірою реалізувати процесуальні права потерпілого в кримінальному провадженні, так звані природні права людини, охоронювані природним правом, включені до міжнародних конвенцій і внутрішнього законодавства [5, с. 21].

До того ж процеси масової міграції істотно детермінують криміналізацію та віктимізацію населення в країнах, куди прибувають мігранти. Особливої уваги заслуговує нелегальна міграція, яка підживлює маргінальну частину країни перебування мігрантів новими конфліктами (наприклад, етнокультурними) і специфічною субкультурою, близькою до кримінальної.

Так, потрапивши в нову країну, нелегальні мігранти намагаються загубитися в етнічній діаспорі для того, щоб знайти роботу і сховатися від контролю влади. У свою чергу, організована злочинність прагне активно використовувати в кримінальних цілях фактор міграції населення і пов'язане з цим розростання етнічних кримінальних угруповань, які жорстко корелюються з імміграційними процесами.

Мігранти належать до соціальних груп із підвищеним ступенем віктимності. Наприклад, нелегальні мігранти з самого початку опиняються в повній залежності від організованої транснаціональної злочинності.

Підвищений ступінь віктимності мігрантів також детерміновано труднощами інтеграції в культурний простір країни перебування. Як наслідок, більшість мігрантів-біженців спочатку є жертвами (або потенційними жертвами) злочинів у регіоні й прибувають до нового місця проживання, будучи носіями особистісних віктимних властивостей.

Цілі імміграції у великі міста України спочатку мають віктимологічну складову. У найзагальнішому вигляді за метою приїзду мігрантів їх можна розділити на такі види:

- із соціально корисною метою (приїзд у країну на навчання, роботу тощо);
- із соціально нейтральною метою (на відпочинок, транзитне перебування в країні);
- з антигромадськими цілями (для вчинення правопорушень або приховування його слідів).

Кримінологічні дослідження показали, що інтенсивні міграційні процеси, характерні особливо для великих міст України, тісно пов'язані з проблемою злочинності іноземців та злочинності стосовно іноземців.

Установлено, що приїжджими-іноземцями здійснюється від 20–30 % усіх кримінальних правопорушень у мегаполісі, з них кожне десяте – згвалтування, кожне п'яте – грабіж, більше 20–25 % крадіжок особистого майна [6, с. 170–171].

Етнічна належність значної частини учасників організованої злочинності веде до різкого посилення віктимності представників відповідних етносів, які стають об'єктами помсти, невинуватого насильства з боку представників правоохоронних органів, інших протиправних дій, у супереччю тому, що у значній частині населення знижується рівень негативного ставлення до злочинів проти іноземців. У громадській думці формується негативний образ мігранта, іноземця, поширюються ідеї ксенофобії, що підвищує рівень соціальної напруженості та взаємного страху [7, с. 13].

Стійким стереотипом свідомості мігрантів є той факт, що їхні співвітчизники частіше стають жертвами злочинів, ніж самі вчиняють їх відносно корінного населення. І на підставі цих фактів можна зробити висновок щодо переважно некритичного ставлення мігрантів до власної віктимної поведінки, а також про більш високу ймовірність віктимологічного рецидиву в їхньому середовищі.

У цілому матеріали вітчизняних і зарубіжних досліджень [8; 9; 10] дають змогу констатувати такі взаємозв'язки процесів криміналізації і віктимізації мігрантів. До того ж рух від криміналізації до віктимізації опосередковується соціальним середовищем проживання мігрантів, у якому формується негативна установка громадської думки.

Усе це створює підґрунтя для вдосконалення національного законодавства, заохочуючи міграційну політику працездатного населення і посилюючи заходи протидії на законодавчому рівні легальній та особливо нелегальній міграції з країн, що розвиваються.

Варто наголосити, що негативний показник інтернаціоналізації організованої злочинності виражається в тому, що за останні роки в Україні загострилася проблема злочинності, пов'язаної з іноземними громадянами, а основними причинами цього явища можна назвати такі:

- практично перестала діяти система превентивного стримування злочинності як відносно іноземних громадян, так і з їхнього боку. Норми адміністративного та кримінального права, що стосуються покарання іноземців у разі здійснення ними правопорушень (ухилення від реєстрації про проживання, незаконне перебування на території України, несвоєчасний виїзд за її межі, порушення правил про валютні операції та інші), застосовуються рідко;
- ослаблення режиму в'їзду в Україну громадян зарубіжних країн і дотримання ними правил перебування на її території. Крім того, постійно зростає кількість фірм й організацій, що користуються правом запрошення іноземців;
- невідповідність правоохоронних органів та інших центральних органів виконавчої влади до масового в'їзду в Україну громадян інших держав та наявність цілого ряду невирішених питань (відсутність чітких централізованих обліків, на яких перебувають іноземці, недосконалість реєстраційної системи та ін.);
- відсутність механізму, що дозволяє своєчасно виявляти осіб, які проживають без відповідних документів і дозволів, вирішувати питання про їх видворення.

Питома вага злочинів, учинених іноземцями, які незаконно проживають в Україні, становить від 15 до 25 % від їх загальної кількості. Здебільшого правопорушення здійснюють громадяни Грузії, Азербайджану, Афганістану, В'єтнаму, Сирії, Сомалі, Саудівської Аравії, Китаю, Пакистану та ін. Усе це сприяє поширенню злочинності з боку іноземних громадян.

Кримінальна ситуація ускладнилася з появою нових видів злочинів, безпосередньо пов'язаних із діяльністю міжнародних злочинних організацій, таких як нелегальний в'їзд в Україну, підробка або незаконне придбання закордонних паспортів і віз; завуальована під різний шоу-бізнес торгівля людьми, неправомірне використання кредитних карток, валютні операції та ін.

Аналіз кримінальних проваджень свідчить, що м. Київ стає одним з міжнародних центрів із забезпечення нелегального транзиту іноземних громадян. Групи іноземців оселяються на території Київської та інших найближчих до столиці областей без повідомлення адміністрації і паспортно-візової служби через різні комерційні структури. Сформувалися стійкі групи осіб (що складаються як з іноземних громадян, так і з громадян України й колишніх республік СРСР), які займаються організацією незаконного переправлення громадян із країн Азії та Африки в країни Західної Європи та США, використовуючи як проміжний варіант територію України. При цьому функції осіб таких груп строго розмежовані.

Так, одні з них підшуковують клієнтуру в країнах Азії та Африки, інші займаються оформленням їм туристичної поїздки в Україну, треті здійснюють їх переправлення з-за кордону на територію України, зустріч і розміщення на території пристольних регіонів, четверті займаються підготовкою і виготовленням документів, необхідних для в'їзду в країни Західної Європи та США.

Практично безконтрольне проживання зазначених вище категорій іноземців значно погіршують і без того складну криміногенну обстановку. Ними вчиняється велика кількість таких протиправних дій, як шахрайство крадіжки, спекуляція, поширення наркотиків. Фіксуються численні факти виведення для реалізації за межами України гостродефіцитних товарів, включаючи товари першої необхідності.

У деяких випадках іноземці самі стають об'єктами злочинів. Водночас організовані злочинні угруповання, ураховуючи підвищений попит на оформлення туристичних поїздок за кордон, влаштування на роботу в країни Західної Європи і США, здійснюють у цій сфері масштабні шахрайські операції.

У цьому аспекті потребує посилення віктимологічна складова запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців.

Загальні принципи віктимологічної політики визначаються поняттями справедливості й суспільної солідарності, що зафіксовано в Конвенції про відшкодування шкоди жертвам насильницьких злочинів, прийнятої Європейським Союзом у листопаді 1983 року. Так, конструктивні відносини з поліцією трактуються як ключова умова надання ефективної допомоги жертві злочину.

Аналіз різних концептуальних поглядів на віктимологічну профілактику як соціальне управління в умовах трансформації суспільства показує, що в країнах Західної Європи і США акцентовано на м'якому регулюючому впливі суб'єкта управління на об'єкт.

Найважливішою функцією віктимологічної профілактики стає підтримка в суспільстві необхідного співвідношення між неминучими процесами криміналізації соціуму, які є наслідком об'єктивних причин. Це означає, що в профілактичній діяльності повинні існувати досить великі зони соціальної самоорганізації. Ці зони є механізмом розвитку здібностей суспільства до самоорганізації, до розвитку соціального порядку та зміцнення законності.

Як свідчить практика, на сьогодні віктимологічний рух у нашій країні має стихійний, слабо регульований характер. Необхідним є структурування і стимулювання віктимологічного руху, який повинен здійснюватися з єдиного центру. Тому вбачаємо доцільним якнайшвидше створення єдиної віктимологічної асоціації, яка координує і діє за прикладом розвинених країн, за умови активної ролі держави й реалізації Державної віктимологічної програми запобігання кримінальним правопорушенням [11, с. 429].

Нині з'являються нові різновиди жертв, збільшується ступінь їх віктимності, трансформуються шляхи та способи віктимізації суспільства, змінюється структура віктимогенних соціальних верств і статусів. Тому поглиблення віктимологічного профілактичного впливу з урахуванням поліцейського потенціалу [12, с. 137–138] передбачає вирішення її суб'єктами таких завдань, як:

- аналіз й узагальнення детермінантів віктимності іноземних громадян;
- розробка методів вивчення особистісних віктимогенних чинників (причин) і реалізація заходів, спрямованих на їх усунення;
- зміна законодавчих положень з урахуванням забезпечення необхідної підтримки жертвам злочинів, створення нових державних і недержавних структур, робота яких буде спрямована на їх захист;
- нейтралізація віктимогенних факторів і ситуацій;
- вплив на окремі верстви населення (особливо етнічні громади) з метою зниження або недопущення їх віктимізації, виховання громадян і підвищення їх правової свідомості, а також навчання кадрів для роботи з постраждалими.

Для цього необхідний комплексний підхід різних органів державної влади та громадського самоврядування, а також, як показує досвід розвинених країн, спеціалізованих громадських організацій та об'єднань.

Крім того, слід органічно поєднувати соціальну профілактику віктимізації на індивідуальному рівні й на рівні соціальної страти. Основу методів такої профілактики повинна становити діяльність із девіктимізації соціальних груп у поєднанні з нейтралізацією негативних елементів способу життя особи.

Метою девіктимізації як методу віктимологічної профілактики є повноцінна ресоціалізація потерпілих від злочину, запобігання «вторинної» і «третинної» віктимізації [13, с. 5].

Це викликає потребу проводити перехресні дослідження щодо соціальних страт, розділених за декількома базовими підходами.

До першого можуть належати страти, виділені за соціально-економічним принципом: заможні, середній клас, малозабезпечені, бідні, соціально відкинуті («дно»).

До другого класу доцільно віднести:

- а) страти за статеві-віковим принципом: чоловіки, жінки, особи середнього, молодшого, похилого віку;
- б) страти з лабільною віктимністю: насамперед мігранти-нелегали, іноземні громадяни, біженці, тимчасово переселені особи та ін.

Як основні повинні розглядатися такі залежності:

- відсоток чоловіків і жінок, які є жертвами злочинних посягань, окремо за кожною стратою;
- аналогічні показники для злочинців;
- відсоток осіб молодого та літнього віку, які є жертвами й злочинцями в кожній із страт;
- заходи відповідності стратової віктимізації соціально-демографічній структурі регіону;
- наявність у регіоні нелегальних мігрантів, іноземних громадян, біженців, вимушених переселенців, які за своїм соціальним статусом близькі до представників такої страти.

Особливу увагу слід приділяти виявленню жертв латентних злочинів, особливостям віктимізації окремих зон проживання громадян, їх залежності від зовнішнього середовища тощо.

Отримана модель віктимності соціальних страт буде більш адекватною об'єктивності, якщо під час її розробки враховувати регіональні відмінності, оскільки одним із головних об'єктів соціальної профілактики повинен бути територіальний соціально-криміногенний комплекс.

Актуальність має проведення детальних соціально-кримінологічних досліджень злочинності в кожному регіоні країни.

Упровадження науково-розроблених методик, вивчення жертв злочинів і віктимологічного запобігання злочинам – це, звичайно, не єдиний спосіб практичного

застосування віктимологічних знань. На нашу думку, разом із необхідністю проведення кримінологічної експертизи потрібно впровадити в науковий обіг і в державну діяльність проведення віктимологічної експертизи. У цьому важливу роль повинні відіграти комплексні цільові програми девіктимізації особи й суспільства.

Тому варто підтримати позицію С. В. Албула й зазначити, що особливість процесу віктимізації іноземців зумовлена специфікою статусу нелегального / легального мігранта; категорія нелегальних мігрантів найбільш віктимізована, бо процеси особистої віктимізації у цьому разі опосередковуються паралельними процесами «державної» віктимізації та віктимізації, що «нав'язується», які разом з низкою окреслених вище чинників визначають специфіку процесу індивідуальної і групової віктимізації. Каталізація процесів віктимізації різних категорій іноземців пов'язана з наявністю схожих за своєю основою віктимогенних поліфакторних комплексів. Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень обов'язково включає в себе характерологічні елементи, які становлять систему відомостей про: способи здійснення і приховування посягання; місця та умови обстановки його здійснення; часові критерії посягання; предмети посягання; особу злочинця, його жертви й характер значущих зв'язків між ними.

Аналіз характерологічних елементів, крім гносеологічного значення в частині дослідження трансформацій злочинної поведінки, може бути застосовано для розробки превентивних методик зниження конфліктності й оптимізації віктимної поведінки як на індивідуальному, так і на груповому рівні. На основі висунутих посилок про специфічність жертви злочину; специфічність осіб, які здійснили ці злочини; специфічність інших характерологічних елементів є підстави впевнено говорити про специфіку самого явища – кримінальних правопорушень відносно іноземних громадян в Україні, що детермінується особливостями процесів віктимізації і віктимності представників цієї соціальної групи. Тож саме віктимологічний напрям впливу на злочинність повинен бути основою концепції забезпечення особистої і майнової безпеки іноземців, стрижнем кримінологічної політики України [14, с. 14–15].

Висновок. Іноземці – специфічний об'єкт для кримінологічних досліджень. Вони рідше, ніж громадяни країни перебування, здійснюють злочини, однак частіше стають жертвами злочинного посягання. У 70 % кримінальних правопорушень відносно іноземців простежуються яскраво виражені віктимогенні чинники. Розглядаючи питання особливостей процесів віктимізації і віктимності іноземних громадян в Україні, варто говорити про наявність віктимогенного поліфакторного комплексу, який детермінує специфіку таких посягань з огляду на особливості статусу жертви як на індивідуальному, так і на груповому рівні. При цьому особливості процесу віктимізації іноземців зумовлено специфікою їх статусу, який є найбільш віктимізованим і характеризується переважно низьким освітнім рівнем; усвідомленням перебування на чужині або нелегального знаходження в країні перебування; незнанням вимог чинного законодавства країни перебування; мовним бар'єром; заниженим почуттям соціальної справедливості й самооцінки; груповою та індивідуальною конформністю під час анонімного способу життя; етнопсихологічними особливостями; недовірою до державних органів; соціальною дезадаптацією особистості. Такі чинники визначають специфіку процесу індивідуальної та групової віктимізації.

Список використаних джерел

1. Калініна А. В. Вплив імміграційних процесів на стан злочинності в Україні на початку ХХІ ст. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 27. С. 229–238.
2. Аналітична довідка про основні тенденції розвитку безпекової ситуації в Україні та стан виконання пріоритетних завдань центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром, за 2020 рік. Київ : ДНДІ МВС України, 2020. 74 с.

3. Офіційний вебсайт Державної міграційної служби України. URL: <http://dmsu.gov.ua/statistichni-dani/2945-statystyka> (дата звернення: 01.10.2021).
4. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.10.2021).
5. Бондаренко Н. В. Нелегальна міграція: детермінанти та заходи запобігання в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 20–23.
6. Ривман Д. В. Криминальная виктимология: учебник. СПб.: Питер, 2002. 304 с.
7. Вишневецкий К. В. Криминогенная виктимизация социальных групп в современном обществе: автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Моск. ун-т МВД России, 2007. 44 с.
8. Віктимологія: навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкина. Харків: Право, 2017. 308 с.
9. Варчук Т. В., Вишневецкий К. В. Виктимология: учеб. пособие. Москва: Закон и право, 2009. 191 с.
10. Туляков В. А. Виктимология (социальные и криминологические проблемы): монография. Одесса, 2000. 336 с.
11. Криминологія: підручник / за заг. ред. В. В. Черня та О. М. Джужі. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 612 с.
12. Джужа А. О. Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 304 с.
13. Джужа О. М., Карпенко С. М. Криминологічні засади віктимізації та девіктимізації як різновидів профілактичної діяльності. *Право і суспільство*. 2011. № 1. С. 7–11.
14. Албул С. В. Криминологічна характеристика корисливо-насиленницьких злочинів відносно іноземних громадян: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Одеса, 2005. 18 с.

References

1. Kalinina, A. V. (2014). Vplyv immihratsiinykh protsesiv na stan zlochynnosti v Ukraini na pochatku XXI st. [The impact of immigration processes on the state of crime in Ukraine in the early XXI century]. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu*. № 26. S. 229–238 [in Ukrainian].
2. Analitichna dovidka pro osnovni tendentsii rozvytku bezpekovoi sytuatsii v Ukraini ta stan vykonannya priorytetnykh zavdan tsestralnymy orhanamy vykonavchoi vlady, diialnist yakykh spriamovuietsia i koordynuietsia Ministrom, za 2020 rik [Analytical report on the main trends in the security situation in Ukraine and the state of implementation of priority tasks by the central executive bodies, whose activities are directed and coordinated by the Minister, for 2020]. Kyiv: DNDI MVS Ukrainy. 2020. 74 s. [in Ukrainian].
3. Ofitsiyniy vebсайт Derzhavnoi mihratsiinoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Migration Service of Ukraine]. URL: <http://dmsu.gov.ua/statistichni-dani/2945-statystyka> (data zvernennia: 01.10.2021) [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 01.10.2021) [in Ukrainian].
5. Bondarenko, N. V. (2017). Nelehalna mihratsiia: determinanty ta zakhody zapobihannia v Ukraini [Illegal migration: determinants and prevention measures in Ukraine]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys, South Ukrainian Law Journal*. № 3. S. 20–23 [in Ukrainian].
6. Rivman, D. V. (2002). Kriminal'naya viktimologiya: uchebnik [Criminal victimology: a textbook]. SPb.: Piter. 304 s. [in Russian].
7. Vishneveckij, K. V. (2007). Kriminogennaya viktimizaciya social'nyh grupp v sovremennom obshchestve [Criminogenic victimization of social groups in modern society]: avtoref. dis... dokt. yurid. nauk: 12.00.08 – ugodovnoe pravo i kriminologiya; ugodovno-ispolnitel'noe pravo. Moskva: Mosk. un-t MVD Rossii. 44 s. [in Russian].
8. Viktymolohiia [Victimology]: navch. posib. / za zah. red. V. V. Holiny, B. M. Holovkina. Kharkiv: Pravo, 2017. 308 s. [in Ukrainian].
9. Varchuk, T. V., Vishneveckij, K. V. (2009). Viktimologija [Victimology]. Moskva: Zakon i pravo. 191 s. [in Russian].
10. Tuljakov, V. A. (2000). Viktimologiya (social'nye i kriminologicheskie problemy) [Victimology (social and criminological problems)]: monografiya. Odessa. 336 s. [in Russian].
11. Kryminolohiia [Criminology]: pidruchnyk / za zah. red. V. V. Chernieia ta O. M. Dzhuhi. Kyiv: FOP Maslakov, 2020. 612 s. [in Ukrainian].

12. Dzhuzha, A. O. (2016). Osnovni napriamy udoskonalennia viktymologichnoho zapobihannia pravoporushenniam v Ukraini [The main directions of improvement of victimological prevention of offenses in Ukraine] : monohrafiia. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav. 304 s. [in Ukrainian].
13. Dzhuzha, O. M., Karpenko, S. M. (2011). Kryminologichni zasady viktymizatsii ta deviktymizatsii yak riznovydiv profilaktychnoi diialnosti [Criminological principles of victimization and devictimization as types of preventive activities]. *Pravo i suspilstvo*. № 1. S. 7–11 [in Ukrainian].
14. Albul, S. V. (2005). Kryminologichna kharakterystyka koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv vidnosno inozemnykh hromadian [Criminological characteristics of mercenary and violent crimes against foreign nationals] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo. Odesa. 18 s. [in Ukrainian].

Chkheidze Hela,
Postgraduate Student
(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2267-6349>

PREVENTION OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED AGAINST FOREIGNERS AS AN OBJECT OF CRIMINOLOGICAL RESEARCH

The article describes the migration processes that significantly affect crime, outlines the current state and the main trends of this phenomenon; the complex of questions concerning etiological and phenomenological features and regularities of commission of criminal offenses concerning foreigners in Ukraine is considered; study of the nature, tendencies and features of victimization and victimhood of foreigners; prevention of such illegal actions. A set of theoretical and practical issues related to the development of organizational and legal measures to combat crime against foreigners is covered. Foreigners are a specific object for criminological research. They are less likely than nationals to commit crimes, but are more likely to be victims of criminal encroachment. In 70 % of criminal offenses against foreigners there are pronounced victimogenic factors. Considering the peculiarities of the processes of victimization and victimization of foreign citizens in Ukraine, it is worth talking about the existence of a victim-generating multifactorial complex, which determines the specifics of such encroachments, based on the characteristics of victim status at both individual and group levels. The specificity of the process of victimization of foreigners is due to the specifics of its status, which is the most victimized and is characterized mainly by a low level of education; awareness of being abroad or staying illegally in the host country; ignorance of the requirements of the current legislation of the host country; language barrier; low sense of social justice and self-esteem; group and individual conformity in an anonymous way of life; ethnopsychological features; distrust of state bodies; social maladaptation of the individual. Such factors determine the specifics of the process of individual and group victimization. Implementation of scientific and developed methods, the study of victims of crimes and victimological prevention of crimes is, of course, not the only way of practical application of victimological knowledge.

Key words: *foreigner; criminal offense; prevention; victimological prevention measures.*

Надіслано до редколегії 17.11.2021
Рекомендовано до публікації 22.11.2021